

Беркут Н.В.

студентка,

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

ХАРАКТЕРИСТИКА НОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ У ТВОРЧОСТІ ХРИСТИЯНСЬКИХ МИСЛИТЕЛІВ ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства ми не повинні забувати про набутий науковий досвід наших попередників. Тому будь-яка система освіти завжди історична і цим вона тісно пов'язана з еволюцією суспільства. На певній стадії розвитку, вона як правило, відповідає певній системі виховання. У кожній культурі існує свій механізм виробництва нових норм, правил та форм життя. На основі цього культура та освіта Середньовіччя завжди викликали науковий інтерес і широко висвітлювалися, зокрема, в історії педагогіки.

Розвиток виховання в Європі у цей величезний історичний період пов'язують з церковною культурою і християнською традицією, коли акцент робився на спасіння душі та її моральному вдосконаленні. Метою виховання визначалося пізнання Бога, тому формування людини проходило в умовах постійного спілкування з Господом, чому сприяло ґрунтовне вивчення Святого Письма, молитви, проповіді, причастя, сповідь і покаєння. Отже, християнська педагогіка як варіант виховних систем, зверталася до людської душі і цим відрізнялася від античної системи.

Середньовічне християнське уявлення про мету і сенс життя, як рух до Бога, визначало спрямованість і організацію педагогічного процесу та стихійної соціалізації. Тому виховання починалося з самого народження і тривало протягом усього життя людини.

У ході наукового узагальнення, ми дійшли до висновку, що провідні європейські педагоги Середньовіччя вважали, що процес навчання і виховання, особливо на ранніх етапах, повинен бути організований у великій суворості – для виховання волі, знищення пихатості і набуття досвіду, просвітлення думок, шанування Господа і слідування його заповідям. Таким чином, вважали вони, відбувається очищення і переродження людини, коли вона звільняється від пристрастей, порочних бажань і думок. В процесі

такого виховання формується «нова» людина, яка необтяжена гріховними почуттями [2, с. 82].

У ході дослідження нами з'ясовано, що нові ідеї виховання містяться, зокрема, в трактаті іспанського філософа і педагога Раймунда Луллія (бл. 1235 – бл. 1315 рр.) «Дитяче навчання». У своїй роботі Р. Луллія аналізував процес навчання ремеслу в сім'ях і дійшов до висновку, що виховання в праці більш ефективно, ніж виховання в неробстві. Він наголошував на необхідності вивчення рідної мови та організацію життя вихованців за спартанською моделлю.

У трактаті архієпископа Мартіна де Брага (бл. 520-579/580 рр.) «Формули шляхетного життя» пропонувалося базувати виховання на таких чеснотах, як розсудливість, обережність і обачливість, мужність, справедливість і помірність.

Питання формування людської моралі розглядав в якості основ виховання знаменитий монах-домініканець, філософ і педагог Вінсент де Бове (1190-1264 рр.). У знаменитому творі «Повчання дітям знатних громадян» він писав про необхідність пом'якшення методів виховання і більш широкому використанні в цьому процесі гри. Вінсент де Бове вказував також на важливість врахування у виховному процесі таких якостей дітей, як незлобивість, щирість, безкорисливість, примхливість тощо. На його погляд, примус до роботи може бути допустимим, а тілесні покарання слід застосовувати лише як крайній захід [3, с. 51].

Ми вважаємо, що саме Бове зробив одну з перших спроб проаналізувати особливості психології дитини. Він зауважив, що надмірна суворість у вихованні може привести до розпачу. Головний метод виховання, на думку Бове, – переконання, надання дитині можливості самій розмірковувати над сказаним і зробленим.

Видатний професор анатомії із Венеції Джованні Домініки (1681–1737 рр.) закликав враховувати природні схильності дитини при виборі майбутнього роду діяльності. У цьому ми вбачаємо формування ідеї природовідповідності виховання у добу Середньовіччя.

До терпіння і лагідності у вихованні закликав і інший відомий педагог Середньовіччя Жан Шарль Герсон (1363-1429 рр.) у своїй праці «Приведення дітей до Христа». Жан Шарль Герсон у своїх рекомендаціях наставнику майбутнього короля Франції Людовика XI

закликає виховувати у спадкоємця насамперед християнські чесноти, відданість добру, правді, красі.

Педагогіку XII в. пов'язують зазвичай з ім'ям Іоанна Солсберійського (бл. 1115–1180) і його трактатом «Металогіка». У ньому зроблено спробу сформулювати для вчителя і учня кращий спосіб осягнення знань. Один з цих шляхів – врахування віку й індивідуальних особливостей дитини.

Крім названих творів у XI–XIV ст. написані трактати Філіпа Наваррського «Чотири віки людини», філософа та богослова Егідія Римського (1246/1247 – 1316 рр.) «Про правління государів», «Книга лицаря де ла Тура Ландрі, написана для науки його донькам». Автори цих трактатів ставлять на перше місце релігійне виховання, оскільки справжню християнську віру вони вважають основою моральності. Філіп Наваррський, розглядаючи методи виховання, зазначає, що жорстка дисципліна, з можливими тілесними покараннями, повинна забезпечити виховання у дитини двох необхідних лицареві рис – готовності до страждання за віру і щедрості [1, с. 112].

У другій книзі трактату Егідія Римського «Про правління государів» розглядається широке коло педагогічних проблем. У ньому говориться, зокрема, про роль батьків у вихованні дітей, про їхні гріховні нахили і належну поведінку, про відпочинок та одяг, про суспільство та товаришів, про особливості виховання у різні вікові періоди, про роль фізичних вправ, про виховання дівчаток тощо.

В творах французького публіциста і юриста П'єра Дюбуа містяться пропозиції про навчання дівчаток нарівні з хлопчиками, про раннє застосування знань на практиці («Про відвоювання Святої Землі») [2, с. 125].

Отже, в працях діячів, творчість яких ми розвинули у ході нашого дослідження, отримала вирішення проблема: обґрунтування системи освіти і виховання відповідно до нових умов. Звідси ідеї необхідності побудови освіти у відповідності з конкретними соціокультурними умовами, віком і індивідуальними особливостями дитини, вироблення нового змісту освіти, вершиною якого стала схоластика.

Аналіз значної кількості творів з питань виховання та освіти, що з'явилися в XI–XIV ст. в Західній Європі, дозволяє виділити педагогічну літературу цього періоду особливу галузь історико-педагогічного знання доби Середньовіччя.

Підводячи підсумок можна сказати, що відомі богослови створили важливе підґрунтя для подальшого розвитку педагогічної

думки та освіти. Одна з постійних тем над якою працювали середньовічні богослови це виховання людини за законом божим. Отже, цілком зрозуміло, що представлені матеріали не вичерпують представленої проблеми і будуть розкриті в наступних дослідженнях присвячених вивченню шляхів їхньої реалізації у конкретних педагогічних умовах.

Список використаних джерел:

1. Делорм Ж. Основні події Середньовіччя / Є.В. Шукшина (пер. с фр.). – М.: ТОВ «Видавництво АСТ», 2004. – 160 с.
2. Левківський М.В., Микитюк О.М. Історія педагогіки: Навчальний посібник /За ред. М.В. Левківського. – Харків, 2002. – 240 с.
3. Піскунов А.І. «Історія педагогіки від зародження виховання в первісному суспільстві до середини XVIII ст.». – М.В «Сфера В». – 1998.

Лещенко М.Є.

аспірант,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ II ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

В сучасному українському суспільстві значно зріс інтерес наукової та педагогічної громадськості до історико-педагогічних проблем. Це відбувається внаслідок необхідності створення власної української історії педагогіки.

Дослідження вітчизняної історії педагогічної науки дозволяє не лише з'ясувати те, що було, але і зрозуміти джерела сучасних проблем. Окрім того, вітчизняна історія педагогіки допомагає зрозуміти новітні тенденції розвитку педагогічної теорії та практики, зокрема теорії і практики виховання підростаючого покоління.

Предметом нашого вивчення була обрана вітчизняна історія морально-етичного виховання. Важливою умовою подальшого вдосконалення теорії морального виховання є своєчасне, глибоке і методологічно правильне переосмислення сформованих наукових уявлень про її вихідні підстави.